

یار مهربان بی‌یار / وقتی کتاب در ویتترین مغازه‌ها جا خوش کرد

آن یاری که از کودکی یادمان داده‌اند مهربانش بخوانیم، این روزها صرفاً در ویتترین مغازه‌ها جا خوش کرده است.

آن یاری که از کودکی یادمان داده‌اند مهربانش بخوانیم، این روزها صرفاً در ویتترین مغازه‌ها جا خوش کرده است.

خبرگزاری مهر - گروه استان‌ها- اسرا درویشی: کتاب و کتابخوانی یکی از مولفه‌های مهم حوزه فرهنگ و ادب به شمار می‌رود. آمار چاپ کتاب نشان می‌دهد که هر جامعه‌ای تا چه حد به حوزه کتاب اهمیت می‌دهد از این رو برای ارزیابی مختصات فرهنگی هر جامعه می‌توان آمارهای کتابخوانی و یا چاپ و نشر کتاب را در هر منطقه مورد بررسی قرار داد.

خبرگزاری مهر با درک اهمیت این حوزه، به بررسی وضعیت چاپ و نشر کتاب در استان‌های منطقه غرب کشور پرداخته است.

بررسی آماری چاپ کتاب، گونه‌شناسی موضوعی کتاب‌های چاپ شده، تحلیل روندها، تحلیل وضعیت موجود در هر استان و... از جمله محورهای مورد بررسی در این پرونده فرهنگی به شمار می‌رود.

«کتاب دوست ماست» از کودکی و از همان زمان که قلم به دست گرفتیم، این جمله بارها در ذهن ما تکرار شده که کتاب یار مهربان و رفیق شفیق ماست. شاید آن روزها چندان فرمان را درگیر معنای آن نمی‌کردیم اما امروز بعد از گذشت چندین سال به عمق این جمله ساده پی می‌بریم.

کتاب دانایان از هر دوستی است و هیچگاه از بذل و بخشش آنچه می‌داند، دریغ نمی‌کند.

در بیان اهمیت کتاب و مطالعه همین بس که خداوند متعال نیز درس‌های زندگی و راه‌های کائنات را در قالب کتابی به نام «قرآن» برای ما فرستاده و در آن به قلم قسم یاد کرده است که یک منظور آن می‌تواند بیان نقش مهم خواندن، مطالعه و اندیشیدن باشد؛ بنابراین نمی‌توان تأثیرات مثبت کتاب‌خوانی را در زندگی کسی منکر شد.

اما آخرین کتابی که خوانده ایم را به یاد داریم؟ چه نام داشت؟ این روزها اکثر افراد از کتاب و کتابخوانی فاصله گرفته‌اند، آنچنان که برای پاسخ این سوال باید مدت‌ها بیاندیشند.

امروزه کتاب‌ها میهمان قفسه‌ها و ویتترین مغازه‌ها شده‌اند، دیگر حتی کسی هم به آنها نگاه نمی‌کند، آنها بی‌صدا و بی‌آزار میهمان همیشگی اتاق‌ها هستند؛ آن یار مهربان دیگر یاری ندارد، هیچ کس حتی حال او را هم نمی‌پرسد، او مثل چراغی است که می‌درخشد اما پرده‌ای از غبار فراموشی، جلوی روشنایی‌اش را گرفته است.

ناگفته نماند؛ بی‌توجهی برخی از مسئولین و افزایش قیمت کاغذ و در پی آن گرانی کتاب هم بی‌تأثیر نبوده است، البته کارشناسان معتقدند افزایش قیمت کتاب در مقایسه با اقلام دیگر چندان زیاد نبوده است اما وضعیت معیشتی مردم دیگر اجازه نمی‌دهد به فکر خرید کتاب هم باشند؛ بنابراین وضعیت فرهنگی و سرانه کتابخوانی کشور ما چندان شرایط خوبی ندارد.

توزیع و پخش کتاب، چالش ناشران آذربایجان شرقی

معاون فرهنگی و رسانه‌ای اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی آذربایجان شرقی به خبرنگار مهر می‌گوید: از ابتدای سال جاری تاکنون به ۱۷۵۳ نسخه کتاب مجوز نشر داده ایم که ۱۵۰۰ عنوان آنها چاپ شده‌اند و بقیه در ردیف چاپ و عرضه به بازار کتاب استان هستند.

حسن گلی ادامه می‌دهد: آذربایجان شرقی جزو سومین استان کشور از لحاظ کمیت کتب منتشر شده است، تهران با توجه به جمعیت بالایی که دارد، اولین رتبه را به خود اختصاص داده است و همواره میان سه استان قم، اصفهان و مشهد مقام دوم‌الی چهارم را کسب می‌کنیم.

او می‌افزاید: چهار استان کشور مجوز بررسی کتاب را دارند که آذربایجان شرقی هم جز آنها است و می‌تواند کتب استان‌های دیگر برای چاپ را بررسی کند که کتب برای کسب مجوز انتشار به آذربایجان شرقی ارسال می‌شوند.

او در رابطه با بیشترین موضوعات کتب منتشر شده خاطرنشان می‌کند: موضوع ادبیات فارسی و ترکی بیشترین فراوانی را در میان کتب منتشر شده در استان دارند و بقیه در موضوعات دیگر هستند.

گلی با اشاره به چالش‌های حوزه‌ی کتاب یادآور می‌شود: ضعف استان ما و حتی استان‌های دیگر در پخش کتاب است که مانند تهران از وضعیت مناسبی برخوردار نیستیم و

باعث می شود کتاب هایی که قابل رقابت با کتب تهران هستند، از توزیع مناسبی برخوردار نباشد و در استان های دیگر دیده نشوند و این آسیب بزرگی در حوزه ی کتاب است و باید با انجام سلسله اقدامات لازم رفع شود تا انگیزه کتابفروشی های استان افزایش یابد.

او ادامه می دهد: اکنون روند فروختن کتاب به گونه ای است که ناشرین استان کتاب های مطرح را به تهران می فرستند، اگر فروش داشته باشند که هیچ وگرنه کتب برگردانده می شوند و این به نفع ناشر نیست؛ باید پیشاپیش هزینه ای پرداخت شود و سپس کتاب ها ارسال شوند تا به نفع ناشر باشد البته باید توجه کرد که کیفیت و نحوه ی عرضه ما هم باید ارتقا یابد تا ناشران اشتیاقی برای فروختن آنها داشته باشند.

او همچنین می گوید: واقعیت تلخی وجود دارد، تعدادی از افرادی که به حوزه ی نشر وارد می شوند، تحت تأثیر برخی از مطالب قرار می گیرند که به دلیل فضاهای مجازی هم نقل قول های وابسته و بدون منبع نیز کم نیستند؛ بنابراین کتاب ها باید دقیق بررسی شوند البته چنین مواردی در استان ما کمتر است و طی سال جاری صرفاً به سه عنوان کتاب مجوز چاپ نداده ایم.

معاون فرهنگی و رسانه ای اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی آذربایجان شرقی با بیان اینکه اقتصاد طبیعتاً در تمامی عرصه ها مشکلاتی را ایجاد کرده است و بخش کتاب هم دور از آن نیست، تأکید می کند: با توجه به قیمت بالای کاغذ و هزینه های دیگر قدرت چاپ و انتشار کاهش یافته است، از طرفی قدرت خرید مردم هم با توجه به فضای اقتصادی کشور قابل توجه نیست اما تلاش می کنیم کمترین اثر منفی را متوجه شود البته قیمت کتاب در مقایسه با کالاهای دیگر چندان افزایشی نیافته است.

آذربایجان شرقی ۱۴۵ باب کتابخانه دارد

مدیرکل کتابخانه های عمومی آذربایجان شرقی نیز در رابطه با تعداد کتابخانه های عمومی استان به خبرنگار مهر می گوید: ۱۴۵ باب کتابخانه در استان داریم که شامل ۱۱۴ باب نهادی، ۳۰ باب مشارکتی و یک باب کتابخانه مستقل می شوند.

اسد بابایی ادامه می دهد: زیربنای کتابخانه های عمومی آذربایجان شرقی ۸۷ هزار و ۶۴۸ و با احتساب ۸۰۰ مترمربع کتابخانه مارالان ۸۸ هزار و ۴۴۸ مترمربع بوده و زیربنای کتابخانه به ازای هر ۱۰۰ نفر ۲.۱۹ مترمربع است که باید به هشت مترمربع برسیم.

او می افزاید: موضوعات ادبیات، دینی، علوم اجتماعی، تاریخ و جغرافیا، علوم کاربردی، علوم محض، فلسفه و روانشناسی به ترتیب بیشترین تعداد کتاب را در استان به خود اختصاص داده اند.

آمار قشر کتاب خوان بسیار بسیار کاهش یافته است

یک فرهیخته و نویسنده تبریزی با اشاره به بازار ضعیف نشر کتاب در آذربایجان شرقی، به خبرنگار مهر می گوید: آمار قشر کتاب خوان بسیار بسیار در جامعه ما کاهش یافته و تیراژ کتاب ها حداکثر پانصد الی هزار مورد است.

محمد عزیزی راد با بیان اینکه مشکل بعدی نبود حامیان مالی از فعالان حوزه تألیف است، ادامه می دهد: در دنیا تألیف به عنوان یک شغل تعریف شده که برای نخبگان جامعه است و مؤلفان جوامع دیگر از نظر مالی و معیشتی دغدغه ای ندارند اما در جامعه ما، علاوه بر اینکه زمان خود را به این عرصه اختصاص می دهند، منابع مالی را نیز باید خودشان تأمین کنند چراکه کتاب بازاری ندارد و اغلب اوقات سودی عاید آنها نشده و متوجه ضرر مالی می شوند؛ بنابراین نهادهای فرهنگی و مرتبط با حوزه ی نشر باید وارد میدان شده و از مؤلفان و ناظران حمایت کنند.

او می افزاید: دو سال گذشته قیمت کاغذ ۴۰۰ هزار تومان بود اما اکنون بالای یک میلیون بوده و سه برابر شده است و در این وضعیت فارغ از مخاطب معدود، تهیه ی کاغذ برای ناشر و نویسنده چالش بزرگی شده است.

او با اشاره به دلایل نبود مخاطب در حوزه ی کتاب، خاطرنشان می کند: آموزش فرهنگ کتابخوانی در مدارس و خانواده ها تضعیف شده و وسایل ارتباط جمعی مانند کامپیوتر، تلفن همراه و شبکه های اجتماعی جایگزین آن شده اند درحالیکه در کشورهای توسعه یافته، چنین تأثیر بالایی نداشته است اما در کشور ما والدین و کودکان در فضای مجازی غرق شده اند و آنچه را که در شبکه های اجتماعی می خوانند، به عنوان مطالعه تلقی کرده و احساس نیازی به مطالعه کتاب نمی کنند.

عزیزی راد اضافه می کند: آموزش و پرورش نیز با ایجاد رقابت در کتاب های درسی و برگزاری دوره های کنکور باعث شده است تا ارزش فرهنگی حوزه ی تألیف و کتابخوانی تضعیف شود و دانش آموزان به جای اینکه در طول ۱۲ سال تحصیلی به سمت مطالعه غیردرسی مفید پیش بروند، به سمت کتب کمک درسی معطوف شده و به کنکور کشانده می شوند.

او می گوید: نبود مسائل مالی و حمایتی حوزه نشر نیز دست به دست هم داده تا سرانه مطالعه در کشور ما کاهش یابد و در حد چندین دقیقه باشد که با این شرایط در حوزه ی

نشر و تألیف و در ارتباط با فرهنگ کتابخوانی با چالش مواجه شویم چراکه سال های گذشته کتب در چندین هزار تیراژ چاپ می شدند اما اکنون به یک دهم آن رسیده است.

او با تأکید بر گرانی کاغذ، یادآور می شود: گرانی کاغذ و افزایش سالانه ی تورم، هزینه ی کتاب را بالا برده و اکنون کمتر از ۷۰ هزار تومان کتابی برای خرید در بازار نداریم که هیچ گونه همخوانی با درآمد خانوارها ندارد و باعث شده است تا جایگاه خود را سید خانواده ها از دست بدهد و در صدی هم که به عنوان قشر کتاب خوان شناخته می شوند، توانایی خرید آن را نداشته باشند.

این نویسنده تأکید می کند: این روند تبعات ناخوشایندی دارد؛ ملتی که کتاب نخواند، محکوم به نابودی است، بنابراین نهادهای دولتی و سازمان های مردم نهاد باید دست به دست هم دهند و فرهنگ کتابخوانی را احیا کنند.

او گرانی کتاب را عامل مهمی در کاهش روند کتابخوانی عنوان کرده و می گوید: به رغم تمامی مشکلات، اگر امروز فردی اهل مطالعه باشد، در رشته ی مورد علاقه خود کتاب های مفیدی می یابد اما گرانی کتاب و نبود حمایت های مادی از مؤلف و ناشر خواسته یا ناخواسته بر کیفیت محتوای حوزه ی نشر تأثیر می گذارد و باعث می شود تا اغلب محتوای مورد پسند ذائقه مخاطب به بازار بیاید.

او همچنین خاطرنشان می کند: در سال های گذشته وزارت ارشاد، تعدادی از هر کتاب تازه چاپ را خریداری می کرد اما طی سال جاری سیاست ها تغییر یافته است چراکه بنا به گفته ی معاون فرهنگی وزارت ارشاد، بخش قابل توجهی از کتاب های «به دردخور» در انباری وزارت فرهنگ انباشت شده اند که ارزش این کتاب ها ۳۰ میلیارد تومان است و به منظور حمایت از ناشران خریداری شده اند.

عزیزی راد متذکر می شود: کتاب جز اولین رسانه ی جوامع بشری در دوره ی کتابت است و نقش مهمی در بالندگی تمدن ها دارد و اگر در جامعه جایگاه مناسبی نداشته باشد، فرهنگ نوشتاری آن جامعه ضعیف شده و حافظه ها کوتاه مدت و اشتباهات افزایش می یابد که برای خارج شدن از این وضعیت باید از بخش های دیگر کاسته و در این حوزه هزینه کنیم.

چالش ها و مشکلات حوزه نشر آنچنان متعدد هستند که می مانیم از کجا شروع کنیم

یک ناشر تبریزی نیز طی سخنانی در خصوص چالش ها و مشکلات حوزه ی نشر به خبرنگار مهر می گوید: چالش ها و مشکلات حوزه ی نشر آنقدر متعدد هستند که می مانیم از کجا شروع کنیم، آن زمان که این تورم و گرانی ها نبود، نشر و کار کتاب، کار پر زحمت، با ریسک بالا و درآمد کم محسوب می شد و اگر کسی در مورد این حرفه سوال می کرد، قطعاً به او می گفتم که اگر گنج قارون و صبر ایوب نداری، به هیچ عنوان وارد این حرفه نشود.

حمیدرضا پریور ادامه می دهد: در مقوله کتاب اغلب مخاطبان اطلاع دارند که یکی از صدها کلای مهم و اساسی کار تولید کتاب، کاغذ است اما در نهایت قیمت همین یک قلم کاغذ است که بخش اعظم دیگر تعرفه ها را تحت تأثیر خود قرار می دهد و متأسفانه تولیدات داخلی چیزی حدود یک دهم مصرف را پاسخگو است و طبعاً زمانی که قرار باشد، برای کسری آن اقدامی شود، باید دلار و یورو چشمگیری از کشور خارج شود.

او می افزاید: طبیعی است که در شرایط حاضر با تنگنانهایی مواجه هستیم اما از طرف دیگر این مقوله با عرض معذرت، غذای خارجی سگ و یا دسته بیل و کلنگ نیست؛ اینجا صحبت به خطر افتادن علم و فرهنگ یک کشور است و به همین جهت در سال های گذشته امیدوار بودیم که دولت در این مورد تمهیدات لازم را بیاندیشد و دست اندرکاران اداره کل ارشاد را رابزنی های لازم، مسئولان کشور را در این مورد مجاب کنند تا مشکلات تا به این حد رشد نکنند.

او خاطرنشان می کند: در دولت آقای رئیسی نیز تا این لحظه فقط شاهد نصیحت و امیدوار نگهداشتن ناشران به امید راه اندازی صنعت کاغذ سازی و تأمین کاغذ داخلی بوده ایم، البته ناگفته نماند که طبق هماهنگی های انجام شده از سوی اداره کل ارشاد با کاغذ سازان، مقداری کاغذ سهمیه ای داخلی داده می شود که متأسفانه در کتاب های دانشگاهی به هیچ عنوان کاربردی نداشته و استفاده نمی شود و از طرفی کپی پرینترها هم که در سالیان اخیر گردش کار چاپ دیجیتال را بر عهده دارند، تحت هیچ شرایطی به جهت کیفیت پایین نمی توانند از کاغذ ایرانی استفاده کنند؛ بنابراین در چاپ دیجیتال کتاب هم شاهد رشد قیمت شدید و مکرر هستیم.

در کشور ما قلب و نبض نشر کتاب مانند تمامی اقلام و تولیدات دیگر در تهران می تپد

پریور در رابطه با وضعیت بازار نشر در آذربایجان شرقی متذکر می شود: در کشور ما قلب و نبض نشر کتاب مانند تمامی اقلام و تولیدات دیگر در تهران می تپد و طبعاً هر اتفاق خوب و بدی که در تهران بیافتد، با معضلات و مشکلات بیشتر در استان های دیگر خود را نشان می دهد؛ ناشران آذربایجان شرقی هم مانند ناشران تهران و سایر استان ها با کمبود و گرانی کاغذ و دیگر اقلام دست و پنجه نرم می کنند و حجم تولیدات در حد قابل قبول هم نیست.

او اضافه می کند: اداره کل ارشاد و دولت مردان بسیار بیشتر و بهتر از ناشران مشکلات را می دانند و نحوه ی حمایت دولت های قبلی نیز در آرشیه های آنها وجود دارد، آنچه که لازم است داشتن قصد و همت برای کمک و اصلاح است که متأسفانه بسیار ناچیز و کم به چشم می خورد و اگر هم بگویند که منابع کم داریم برای ما قابل قبول نیست چراکه در بخش های دیگر بودجه هایی تصویب و هزینه هایی انجام شده و می گیرد که هزینه ی واردات کاغذ برای کتاب در مقابل آنها عدد و رقمی به حساب نمی آیند.

او تاکید می کند: از طرفی متأسفانه هر روز در سطح کشور شاهد تعطیلی کتابفروشان یعنی کتاب فروش تعطیل شده و کافی شاپ و گیم نت و... جایگزین آن می شود که شاید اگر بسیاری از این کارها در دست خود ناشران بود و یا حداقل هنگام رایزنی و اخذ تصمیمات مهم، اداره کل ارشاد تیمی از ناشران شناخته شده بخش خصوصی کشور را در این تصمیمات سهیم می کردند، شاهد این حد از مشکلات در نشر کتاب نبودیم که امیدواریم که در آینده شاهد اینگونه اتفاقات باشیم.